

JIBBE WILLEMS

NAAR DE HEMEL WIJZEN

Human beings are the only creatures on Earth who claim a God, and the only living thing that behaves like it hasn't got one.

Hunter S. Thompson, *The Rum Diary*

I.

Het geboorte worden van de mensenmade
heeft mij altijd boeiteloos gemaakt.

Dat de eerste wereldlijke daad
met bloedvergiet en scheurbuik gaat gepaard,
is voor mij een spiegelaf van de menselijke aard.

Ál van dan af is een vechten
van bloedzucht en van wraakdorst,
van naar boven bogen met de ellen
en naar onder trappen met de schop.

En wanneer dat soms voor korter tijden
met wat minder splinters samen gaat
dan in de jaren van voorheen,
denkt de mensenmens zich met oprecht
dat het zich beschaaft.

Maar het tegenwaar is deel:
hoe beter hij zijn geweld kan camoufleren,
hoe groter is de schade die hij opricht.

Om zich nog geen generatie later
met overvolle gave te buiten te gaan
en zich bekbeschuimd in nieuw en
nóg meer vindingrijk geweld te storten.

Dat is de mens:

hij laat zijn eerste bloed nog vloeien

vóór hij ademt

en komt krijsend om meer om meer het leven in.

En dan noemen ze met hun woorden

mij het kwaad?

Mij?

Ik geef alleen het zetje...

Met mythe maakt de mens de waarheid wijzer,

verbloemt hij zich, zicht op en inzicht in

wat echte echt of ware waarheid is.

Maar met of zonder schaamdoek

van de schoonheid:

de geschiedenis werpt niet zo licht

zijn ware aarde af.

Als grond ooit bloed gegorgeld heeft

herinnert het zich in zijn ellende

elke voetspoor in het zand gekwetst.

Elke pijn gestrompeld tot de dood,

ligt opgeslagen in de bodem.

Van welk zilverglansverhaal zijn tong ook zingt,

hoe zijn oor zich ook verstrikt

in luisterfluister van een oude praal,

naar welk een verzonnen feit
zijn hart zich dan ook schikt,
wat hij, een mens, zich wenst,
of te geloven wenst:

De wereld, deze modderbol met hete kern,
is niet uit liefde of liefdadigheid
gescheiden van het water,
en hij, de mens, die tweepootloopse zielenkooi,
is niet uit barmig hart of lanke moed
of uit onbatig zucht gekleid, o nee.

De verdrijving van de tijd en van het vervelen
was voor Hij Daarbuiten Die Zich Vader Noemt
de enkele en enig reden deze
zandhoop hier beneden
uit het niets
en uit het woord eraan vooraf te scheppen.

Het heeft hem nog geen volle week gekost;
zes dagen van zijn grauwezame eeuwigtijd,
waarin het zwart zijn nagelriemen opschoot
in dit ijle fröbelen met klei en vlees.

Grof handwerk dat hem dit vervloekte
onderzonse op deed trekken
uit een gorig niksigheid.

Vervloekt, ja, want Hij Daarbuiten
Die Zich Vader Noemt,

heeft elke scheppingsdag een nieuwe vloek
het levenslicht gebracht.

De eerste dag het licht,
de vloek die lelijkheden toont,
en elk geheim van gêne en van schaam
naakt en kwetsbaar openbaart.

De tweede dag de hemel
en het water dat daar uit stort;
na het licht de regen
als een eeuwig pissen uit de lucht.

De dag erna vloek drie; de aarde, zwaar,
en al dat zich op aard begeeft daaraan geklonken,
door krachten plakt een elke stap aan aarde vast,
en na een leven van vergeefse strijd
ligt tot slot een elk dat adem heeft
door zware kracht in aarde diep verzonken.

Dag vier de tijd; de nacht
om angst in op te wekken,
de winter waarin kleum het hart in slaat,
en ook de dagen zelf,
dat razende voorbij gaan van de uren,
een vloek voor alles zonder houdbaarheid.

En op de vijfde dag schiep Hij,
Het Monster dat Zijn Heilige Afzijdigheid verwacht met Vrije Wil; de strijd.

Want hoe anders dan een wapenarsenaal
met kloppend hart en wandel
kan ik de schepping van het beestrijk duiden?
Een al dat klauw en snijtand draagt, een al
dat op een ander jaagt of van de ander vlucht. Een al dat gifbeangeld of – betand,
gehoornd, gepantserd of benageld is. De vrucht
van werkelijk sadisme moet deze vinding zijn: door met het leven ook meteen de
dood
de wereld in te helpen. En al die leeft
staat al het ander naar het leven,
want wie niet sterven wil moet moorden.
En na de vijfde dag,
de schepping van de strijd, schiep Hij,
Wiens Naam Mij Pijn Doet Aan De Oren,
de zesde dag: de macht.
De laatste en meest wrede vloek,
verwezenlijkt in het laatste en
meest wrede wezen. Een beest
dat nauwelijks bevacht de dag
doorstaat en meer dan welk ander
dier dan ook gedachtenwissels uiten kan
met rauwe woorden. Zinloos gestotter
dat geen ander doel dan pralen dient;
voor enkel overleven zijn heel wat minder klanken nodig. En juist dit gorgelend brok
gruw,
dit tot bestaan geschopt stuk modder,
dit lelijk levend ongeluk, heeft Hij
de zeggenschap gegeven over al het al,
heeft Hij, Mijn Waardeloze Vader,
gezegend met een ziel.

Een ziel!

Voorheen voor geen behouden
dan aan ons, de Engelen,
de eerste en voornaamste
schepsels van Zijn hand.

Een ziel!

Voor dát, de mens, geschept uit zand en water.
Geschept ja, niet geschapen,
aan dat geknutsel, dat karweitje,
daar ging geen zucht van inspiratie aan vooraf.
Een ziel...

Terwijl wij, wezens uit louter zaligheid vervaardigd, met ettelijke eeuwen
op de schouders, dat kostbaar kleinood
met vleugelschut behouden hebben
en behoedden voor euvel en gevaar,
voor ramp en tegenspoed,
voor ieder onheil dat de ziel verzoekt;
en dan geeft Hij, De Smeerlap
Die Zich Beter Waant Dan Wie Dan Ook,
de ziel, de vonk van al,
de weerloos weergaloze sprankel,
breekbaarder dan flinterglas,
kwetsbaarder dan muizenhart,
aan dát, de mens, het wilde beest
dat woord tot wapen smeedt,

dat nooit leert lopen, altijd struikelt,
gemaakt is voor de val,
aan dát, de mens, dat anders dan wij Engelen geslachtsorganen draagt,
geslachtsorganen waarmee het oorlogen ontketent. Aan dat,
de mens, Zijn nieuwe lieveling.

En voor Zijn nieuwe lieveling maakt hij het
Hof van Eden, zet er muur en heining om, houdt de woede van de wereld en de
vervloekingen op afstand en zet dan
Zijn kinderen, Zijn Adam en Zijn Eva
in dat Paradijs en zegt: 'Dit is, dit al,
voor jullie.' Hij verkoort ze uit en zegt:
'Jullie zijn aan mij gelijk. Hoger dan
de Engelen en door Engelen
aanbeden en gediend.'

En vanaf dat moment zijn wij, die eerder uitverkoren waren, vergeten, opgegeven,
verlaten door De Vader die Zijn nieuwe speeltjes liever heeft dan ons, ouder dan de
tijd en langer nog getrouw aan Hem,
De Verraderlijke Vader.

Maar verraad ontmoet verraad;
ik weiger als een hond te grond te gaan
en jankend om genade mijn keel
en eigenwaarde aan te bieden,
ik weiger mij te onderwerpen aan dát, de mens,
dat wandelend stuk drek. Ik ben geen slachtoffer,
maar dader en voeg bij al mijn praten
met genoeg ook de daad.

Ja, verraad ontmoet verraad.

Dus ik kom in opstand. Maar mijn verraad
is niet geboren uit het kwaad,
in tegenstel; uit liefde voor Mijn Vader
Die Dwaalt moet ik de orde die was
en die moet zijn weer terug herstellen.
Mijn verraad is niet afvallig, nee,
het is wat daar tegenover staat:
de volle trouw. De trouw die hoop
doet gloren en die mij, de Hoogste Engel,
weer terugzet aan Zijn troon,
de plaats die ik verdien en waar ik hoor.

Want duidelijk moet zijn en duidelijk
zal ik Hem maken, dat de Engel nooit
onder de mens zal staan. Dat mens,
man of vrouw, ons zal bidden en bedienen, nooit van anders, nooit van om.
Wij zijn in God gelijk, wij, wij dragen
Zijn adem, wij, wij stralen Zijn glorie, wij.
En zij niet, niet zij, zij, mens, restproduct
van slijk en spuug, afval onder mijn ogen,
had Hij Zijn mens van schijt gekleid,
ik zag nog niet het onderscheid.

Waar haalt Hij Die Zinloos
Al Mijn Tijd Verdoet het lef vandaan,
ons als slaven aan de méns te onderwerpen? Aan dat schepsel zwak van
minderwaarde
dat van los zand aan elkaar hangt, dat

enkel aan elkaar kleeft door Zijn Heilig Speeksel,
zijn rode spuug dat door de aders klotst,
het bloed dat als de mens de kans krijgt
naar niks anders dan geslacht zal stromen,
in vuistslagen van hart
naar het geslacht zal stromen,
naar niks anders dan geslacht zal stromen.

Wij, de Engelen, zijn puur, dragen een hart maar geen geslacht, weten zelfs met de
Kennis

van het Kwaad te kiezen voor wat Goed is.

Maar de mens; zijn zuiverheid is schijn,

is enkel omdat Hij ze weghoudt van die Kennis, omdat Hij hoopt dat zij – zolang zij
zich niet van Kwaad bewust zijn –
eeuwig neigen naar het Goede.

Kinderen zijn ze, Zijn Adam en Zijn Eva,

jonge hertjes die nog knikkend van knie

en hobbelstap zijn. Onschuld zonder geweten. En Hij Die Zich Het Hoogst Houdt
hoopt hen eeuwig in die staat van zaligheid,

de zuiver waaraan ik mij, ongeëvenaard

door enig creatuur, moet onderwerpen.

Maar dat nooit. Nee. Ik roer op. Ik zal Hem Zijn hertjes tonen, met pek en drek
besmeurd. Ik zal Hem Zijn kinderen van zuiverheid ontroven en van zaligheid
onttoveren.

Ik zal hen verleiden en ontmaskeren

voor wat zij zijn; niets meer dan geslacht,

niets meer dan een wandelend en ademend instrument van pijn en lijden. Want de

mens

is niet voor de genade gemaakt. Dat zijn wij.

En zodra Hij Die Zich Verheven Voelt ziet
hoe Zijn dierbare kroost niets meer
dan geslacht is, niets meer dan een wrijven
en een vechten, niets meer dan een beest is,
zal Hij de Goddelijke orde herstellen,
naar hoe het was en altijd zijn moet.

Wij, de enige die Zijn Liefde waard zijn,
zullen ons over de ziel, het arme ding, ontfermen en dat, de mens, zal zich
als al het beestenspul, van waar het zich
niet van onderscheid, over de ware aarde
warrelen en wervelen, zwervend om vraat
en neukzucht, het geslacht tegen elkaar duwend als al het fauna en niets meer
waard
dan dat, fauna, drager van een vuig geslacht.
En 's nachts zullen ze janken van verlies
en naar de hemel wijzen.

Geen perfecte wezens zij. Ik zal Adam en Eva terugbrengen tot hun schuldige
proporties.

Ik zal ze niet tot Kwaad verleiden, ik wijs er alleen op. Want alles dat zij nodig
hebben,
het enige dat mens tot duister dingen brengt,
is enkel maar een zetje.

Ik ben het zetje.

II.

En nu sta ik hier, in het Hof van Eden, het Paradijs door Hem Hierboven Die Mijn Hart Gebroken Heeft geschapen voor de wandelende apen die hij mensheid noemt.

Ik verberg mij in een slangenhuid, want al ziet God lang niet alles – Zijn ene oog is lui en Zijn andere hangt scheel – Zijn intuïtie is venijnig en Zijn toorn is ongenadig.

Dus liever dan met eerste stap betrappt te worden verstop ik mij in stinkend schubbenvel, ik haal mijn adem langs gevorkte tong en wacht hier stil, ik wacht hier stil en spits mijn oren, hoor hoe al wat in de struiken ruist eerbiedig buigt voor de twee tweepotige naaktlopers, hoor hoe wat de lucht doorklieft zijn ijle zangen naar hen piept en ook hoe liederen van liefde en ontzag de bek uit bubbelen van wat zich in zoet en zoute wateren begeeft.

Het is hier in dit Eden precies als Hij gelastte,
al wat leeft dient en aanbidt, maar zo niet ik!

Ik wacht af en beid mijn tijd, heb immers engelengeduld, sla toe zodra zij van elkaar gescheiden zijn en rijt de ziel dan uit hun lijf. Ik moet er enkel één bederven, hoef maar één ziel de zonde in te storten en mijn missie is geslaagd.

En dan, op dit moment, hoor ik er één mijn kant op komen. De bomen buigen vroom hun kruinen, het gras knielt dichter tot de grond en in mijn mond verwordt mijn tong tot kurk.

En al is mijn bloede koel en ik van zenuw staal,

wanneer de wind de brabbel die dit mens babbelt mijn oor in voert, voel ik hoe mijn wervel ijskoud uit mijn rug rilt. Zo klinkt het dus, dit wezen, hoog en rinkelend, niet eens onaangenaam, dit moet de Eva zijn.

Want gehoord heb ik het nooit, maar van wat ik heb begrepen broemt de Adam diep en zwaar en stoot de Eva ijle giebelklanken uit. Mij heb ik dat als martel op de oorvliezen gedacht, maar dit, de klank die nu mijn kant op waait, is geen krijt of kras, geen kraai dat ieder pasgeboren jong terug de baarmoeder in jaagt, maar een fijn en kostbaar twinkelen, zij klinkt als fonkels licht die Hem Hierboven in de ogen staan wanneer Hij lacht.

Pas op, ik, het is een wapen, camouflage, als de vliegetende plant die zijn verschijning als een beker ambrozijn laat zijn, tot een nietsvermoedend vleugelbeest zijn bek in schuift en de kelk van kaken blijkt gemaakt. Of als de fel gekleurde kikker die niets dan vrolijkheid belooft tot je zijn rug belikt en van zinnen en verstand beroofd zijn gif je tong binnen voelt dringen. Zo ook haar stem van honinggif en kleurverkranking, klanken die maar dienen om mij van mijn pad en plannen af te brengen.

O Wraak, geef mij de kracht om mij, door dit liefelijk gekwinkelen heen, de dief te blijven weten, de Eva die het leven van de engelen van waarde minder maakte, door de ziel te roven waar niemand recht op had, niemand behalve wij, niemand dan wij, dan ik alleen.

Aan heb ik de Eva nooit geschouwd, maar als haar stem een bode voor haar schoonheid is, moet ik mijn zinnen stillen en de draf waar nu mijn hart in trapt vertragen eer zij optrekt in galop. Ik snap dit voelen niet, dit gemoedsgeglubber dat door rede ongemoeid door mijn engelengedaante siddert. Ik snap niet hoe ik zuiver en van geslacht verschoond door een paar klanken op mijn à propos kan wankelen. Maar ik houd stand.

En dan...

...zie ik haar staan.

En niks, in al mijn eeuwigheid, had mij hiervoor kunnen bereiden. Niks, zelfs niet van voor de tijd, had mij het ware kunnen schuwen. Niks, omdat er niks hiervoor en vast ook niks hierna was of zal zijn dat met haar te vergelijken is.

Ik zie haar en de lucht wordt uit mijn longen weggedrukt, ik krimp en wat er opwelt in mijn krimpend hart is – samen met wat ik weiger te benoemen met een zacht en zuiver ‘liefde’ – niets minder dan een onversneden woede.

Hoe durft Hij Daarboven Die Het Licht Niet Waard Is In Mijn Ogen dit, die mens, die Eva, die zich al van ziel verzekerd weet, nog met onuitgesproken schoonheid ook begiftigen?

Hoe durft zij, dat, die mens, die Eva, die schoonheid zo nonchalant te dragen, is zij zich van haar zegeningen niet bewust, denkt zij zich vanzelfsprekend in dit lichaam, in dit Hof van Eden?

Met elke stap zou zij moeten verzinken in gebed, of nee, zij zou niet mogen lopen maar zich voort moeten bewegen op haar knieën, het hoofd in deemoed en in dankbaarheid gebogen.

Ik wil haar glimlach van haar lippen slaan, haar krabben tot de krassen van mijn klauwen tot bloedens toe botdiep in haar wangen staan. Ik wil die schoonheid van haar lichaam rukken mijn gezicht tussen haar borsten drukken en dan haar tepels

op haar zachte adem langzaam op en neer zien gaan, de streling van haar haren voelen in mijn nek...

Wacht, wat?

Dat wil ik niet. Ik wil haar ribben open breken, braken in haar borstkas en met haar schoonheid ook haar ziel vernietigen. De toverkracht die haar magnetisch maakt en mij naar haar toe trekt zal dan stellig zijn verbroken. En ook de staat der dingen en de orde van het al zal dan, ten langen leste, zijn hersteld.

Nu ziet zij mij...

En in plaats van door de bliksem te zijn getroffen of sidderend van angst de ogen neer te slaan staat zij mij nieuwsgierig aan te staren. En de vrees die haar het handelen onmogelijk moet maken, treft mij, schiet mij het hart in. Ik wil haar slaan, haar straffen voor haar argeloze onschuld, maar krimp ineen bij de gedachte mijn hand tegen haar op te heffen. Haar pijn zal mij duizendvoudig raken, haar tranen zullen in mijn ogen staan en haar bloed zal uit niemand anders' wonden vloeien dan uit die van mij. Sterk moet ik zijn, de kracht die mij tegen mijn Vader op deed staan, die roep ik aan. Zij met mij, Wraak, geef mij de moed, laat mij nu niet in de steek.

En zij, zij rent niet weg, slaakt niks, geen zucht of kreet, zij... lacht en loopt op lichte stappen op me af. Het is of ze op me heeft gewacht. Als zij nu denkt dat ik voor haar buig, haar aan zal bidden of bedienen, dan heeft zij het mis.

Ach, wie houd ik voor de lap, zodra zij haar hand uit naar mij steekt zal ik hem kussen, ik zal een revérence voor haar maken mocht zij dat verlangen, ik vereer de

adem die zij haalt en welke wens haar stem ook vormt, ik sta klaar hem te vervullen.

Waarvoor ik mij genomen had of waarvoor ik gekomen was, het is als ijskristallen op een kaarsvlam weggedampt. Ik kan de ban van de Eva niet breken en zal haar smeken mij te vergeven. Maar nog voor ik mijn tong kan bewegen spreekt zij:

En wat voor een beest mag dit dan wel wezen?

En ik, verslagen en versaagd, begrijp niet wat zij vraagt en kijk hulpeloos haar blauwe en, wat vreemd, ijsskoude ogen in. Ze zegt:

Ik dacht, misschien heeft Pappa van hierboven mij een nieuwe Adam toegezonden, de eerste staat mij als ik eerlijk ben steeds meer en steeds meer tegen. Ik verveel me, vreemdeling.

‘Je verveelt je?’ vraag ik, ‘maar, dit is het Paradijs, hier bevlekt geen grijs de lucht, bestaat geen pijn en kan jij, zuiver en met ziel gezegend in je schone vel verblijven, samen met je medemens, je Adam.’

Ze zucht en zegt: Die laat zich nog maar zelden zien, die laat mij in verveling. Liever dan bij mij te zijn jaagt hij met het luipaard, rent hij met dat vlekkerige beest de velden over, zet hij zijn klauwen in zijn prooi en eet het met zijn blote handen.

Adam, pft. Liever dan mij in het oor te fluisteren van teder en van liefde, raast hij door de bossen met de chimpansee. Stoot hij klinkerklanken uit die gespeend zijn van betekenis. Adam... Liever dan met mij de branding op te drijven, zwemt hij met dolfinen. Liever dan mij vast te houden, houdt hij zijn adem in. En neemt hij bij zijn terugkeer bloemen voor mij mee? Draagt hij bij zijn terugkeer een rijpe vrucht, voor mij bestemd? Welnee! Het enige dat hij thuis brengt van zijn avonturen is honger en vermoeidheid. Een grom in zijn maag en een snurk in zijn slaap. Nog altijd is hij hetzelfde joch vol van ravot als de eerste dag, de dag dat hij het licht van leven zag. De bekoring die ik in zijn ogen las toen ik uit hem

geschapen als gezelschap was is razendsnel gedoofd. En nu? Wat heb ik hier te doen? Ik verveel me dood.

En ik zeg: 'Ja, ik kom van boven en ja, ik kom voor jou.' En het idee Adam te vervangen vervult mijn slangenkop met rondkronkelgedachten, ik krijg mijn denken niet meer in gareel maar wil mijn eeuwigheid verspelen om slechts één mensenleven met haar, met Eva, te besteden. Wij twee, alleen, in ons eigen Hof van Eden.

Dus ik zeg: 'Ja, Eva, ja, ik ben hier om Adam te verdrijven uit het Paradijs, om zijn plaats naast jou op te eisen en eeuwig en in zuiverheid de heerschappij over bloemen-, bos- en beestenrijk te voeren.'

En ik ben bereid, bereid voor haar mijn rechtgevaarde plaats naast De Vader op te geven, want wat er in mijn borstkas is ontbrand is groter dan de wraak, is dieper dan de haat die mij de mens in zonde wilde laten vallen.

Nu voel ik mij hoe Hij, De Verrader Die Zijn Schepping Voor Zichzelf Wou Houden, zich bij het aanschouwen van haar, de eerste vrouw, gevoeld moet hebben.

Nu begrijp ik liefde, nu begrijp ik houden van, nu begrijp ik hoe de ziel in geen andere omvatting huizen kan dan in het hart van Eva, de vervlezing van de zuiverste emotie; liefde.

Dus ik zeg: 'Ja, Eva, ja,
laat ons hand in hand,
laat ons hart in hart,
laat ons de eeuwigheid
dit Eden overheersen.'

Maar in plaats van mij, haar zuiverkuise engel,
om te armen, laat zij haar lippen in pruil omkrullen, laat zij haar ogen met
verontwaardiging vullen, kruist ze haar armen over haar borst en voert ze mij
verwijten. *Jij bent niets anders dan Adam, prijst als hij dit schrikkelzaaije paradijs, wil dat ik
mij eeuwig in dit Eden blijf vervelen. Nee, jij bent niks beter, met je hand in hand, dit land
biedt mij niks dan herhaling van dagen.*

Haar felle afwijzing verschrikt mij, als Hij Die Daarboven Zijn Oren Gespitst Houdt
deze onrijm op hoort gestegen, zal zijn toorn vast en zeker naar beneder bewegen
en zij zal gestraft en wie weet uit dit Eden worden gedreven. En al was dat mijn
eerste en enige reden om zelf naar beneden te dalen, nu ik hier ben wil ik haar
tegen al dat onwel valt beschermen.

Wat ik eerst bewerk wilde stelligen, wil ik nu tegen alle kosten voorkomen.

O ironie, die ons lot zo vaak draait dat je ons duizelig maakt, ik wou dat je mij wat
vaker ontging.

Ik vind de scherven terug en lijm mijn spreken aan elkaar, zeg haar: 'Een herhaling
van dagen? Ja, maar wat mag een mens anders vragen dan dat zij haar dagen in
zaligheid slijt?'

En Eva spreekt tegen, zegt: *De hel zo komt mij voor, is een altijddurende éénvormigheid,
waar geen dag zich van een ander onderscheidt. Hoe verschilt de Hel dan van dit
Paradijs?*

'Hier,' zeg ik, 'kruipt het ijs niet door de aders, ruist het vuur niet door het hart,
wolkt geen vloek de wereld op, wordt geen dag gevuld met smart.'

'Hier,' zeg ik, 'slaat nooit een bliksem in, nooit hagelt het zo groot als vuisten of breekt het water uit de wolken met zondvloedgolvende kracht.'

Precies, zegt Eva, en nooit vriest het wekenlang, sneeuw ik met Adam in, en moeten wij, tegen de kou, elkaar tot warmte wrijven. Tot het gloeiend rood in onze lijven slaat, tot een diep bonzende blos op onze wangen staat.

En alles zonder schaamte dat, want daarvan zijn wij vrij.

*Vrij van alles dat het spannend maakt,
vrij van wrijving die de hitte maakt,
vrij van hitte die ons mensen maakt.*

Als jij hier bent om Adam te vervangen, kom dan hier, hels mij om, pak mij vast, geen draad die ik draag, niks dan de schaduw bedekt mij, daarbuiten ben ik niks anders dan naakt!

Ze jaagt, ik voel de angst mijn nek in kruipen, wanneer ze vochtbelipt en hijg van tong met drift van geesten voor me staat. Ik zie demonen in haar ogen en hoe de wulps haar huid af slaat. Ik had nooit naar onder moeten komen, de mens was zonder mij de zonde zelf wel snel begonnen. 'Vervloekt!' Ik schreeuw in poog van wanhoop om de Eva weg te leiden van de lijdensweg die haar van het rechte pad afleidt.

'Vervloekt zij de verleiding, die de mens te ver laat reiken, vervloekt is zij die ontevreden is!'

Maar zij, ze lacht, zegt: *Zet die mond eens in voor beter nut, kom, roer die tong eens dichterbij, en dat geflapper met je handen, wapper die maar tegen mij...*

De snik staat in mijn keel en ik,

van schrik en droef bevangen,
smeek haar de dwaling in te zien,
ik zeg: 'Liefde, val toch niet,
er is niets dieper dan de zonde,
zo hoog jij staat, zo vol vermaakt,
verkeer jij in de allerhoogste staat,
van zaligheid en onschuld.'

En zij stokt wat in haar stoken, verwondert zich en vraagt: *Hoe weet ik nou hoe hoog ik sta, als ik nooit ben gevallen? Hoe weet ik nou wat onschuld is, als ik vrij van zonden ben? Hoe kan ik vol zijn gemaakt en niks meer dan leegte voelen?*

Wat is dit beperkte perkje dat jij Hof van Eden noemt, dit eeuwig zelfde lapje groen, anders dan een gevangenis?

Ik zeg: 'Tel je zegeningen, wees tevree met wat je hebt, verkwansel niet wat eenmaal weg nooit meer terug kan keren.'

En zij: *Hoe weet ik wat ik heb, als ik nooit zonder heb gezeten? Hoe kan ik een Paradijs ervaren, als ik het vuur nooit heb gevoeld? Wat voor een Vader geeft mij leven en laat mij verder dan onwetend?*

En mijn geduld met dit stuk schuldig onschuld, dat op punt staat haar Ziel haar Zaligheid ver te kwanselen met zonde, smelt tot nul. Ik grijp haar bij haar schouders, schud en rammel haar doorheen, roep: 'Weet wat je wenst, wicht, weet dat de ondergang nooit lang op zich laat wachten. Weet dat het licht niet schijnt in nachten die langer dan de dag zijn. Weet dat de wereld die hierbuiten woedt wreed is, vol is vervloekt en haar kinderen vreet. Weet dat de val diep en de genade ver ver verwijderd is.'

Maar mijn woorden missen doel, dat niet alleen, ze stoken wat er in haar vonkt alleen maar op, ze stormt niet te stoppen op mij af en ik, in angst gevangen nu, zie al voor me hoe zij mijn engelengedaante gaat onteren, ik druk mijn vuisten in mijn ogen, met geweld kan ik haar niet tegen houden, maar haar misbruik aanzien hoef ik niet. Ik wacht, in beven, bid dat wat onnoemlijk blijft zeer snel voorbij zal zijn. Zo sta ik, klaar mijn lot braaf aan te vaarden, klaar de straf te ondergaan die ik in mijn zucht naar Wraake heb verdiend.

En als ik eeuwige seconden later mijn vuisten van mijn blik af schuif – ook mij is de nieuwsgier nader dan de voorzicht – staat zij op hijglengte van mij, haar mond gevuld met speeksel en haar zinnen vol van wellust.

En zij spreidt zich, armen, benen, nergens kan ik heen, zij, in al haar vrouwelijke hitte, schudt haar zuiver af als last, werpt zich zelve in de zonde, tast tussen mijn benen, tast naar een geslacht en ik zou haar alles willen geven, maar niet dat, zelfs al had ik er een gehad.

Dit, spreekt zij, is wat mijn Pappa mij van al verboden heeft. Verder mag ik alles eten, alles doen en alles weten wat er hier te vinden is. Maar deze vrucht verbood hij mij, op straffe van de zwaarste straf die ik mij voor kan stellen.

Ik geloof dat alles wat er in het diepste van mijn hart verborgen ligt waar en werkelijk kan worden.

Want ik geloof dat deze vrucht de sleutel is, de sleutel die mij uit de kooi van dit Paradijs kan redden.

Vertel mij, vreemdeling, wat houdt mij tegen? Waarom zou ik de deur niet open doen? Waarom zou ik mij uit vrije wil, vol bij verstand, vast laten houden?

*Ik hoef maar in de vrucht te bijten
en ik ben zonder ketens.*

*Help mij de vrucht te plukken help mij te ontsnappen uit de hel van dit eeuwig Hof van
Eden.*

Ik ben niet te groot om toe te geven dat heel mijn lijf een bron van tranen, ik een
basaltbrok van verdriet werd, hard en duister, onverzetbaar, zwaar omdat de
horizon waarover zij, mijn Eva, dra zou vallen duilijk voor mijn oog verscheen.

Ik moet haar dienen, kan niets anders, maar door haar te dienen, verdoem ik haar
tegelijkertijd. O was ik maar, schiet door mijn hoofd, o was ik maar, zinloos
zelfverwijt waarmee ik mij nu en in millennia die volgen zelfkastijd...

Ik neem haar in mijn armen, vat haar
hoofd tussen mijn handen, de vrucht waarnaar zij zo verlangt is nog geen
ademtocht van haar verwijderd en ik worstel woorden langs mijn brokkende keel.
Ik zeg: 'Eén hap en alles is voorbij. Je kent het verbod, wees wijs, Eva, je weet dat je
niets zal winnen dan verlies.' Maar zij, verdoofd voor wijze raad, verblind voor
rechte paden, kronkelt in mijn armen en kust me. En met de kus plukt zij de vrucht.
Ik huil. Er is geen weg meer terug.

*Ze zegt: Hiermee maak ik mij onafhankelijk, met elke hap verzet ik mij tegen de beroving
van mijn vrijheid, tegen de beknotting van mijn pad.*

En mijn handen glijden langs haar zij. En ik vat haar billen vast. Ik kneed haar daar
waar God geen ander dan de Adam had bedacht. Ik zeg:

‘Met elke hap leng je de nacht, zet je een stap weg van het licht. Met elke hap zal je dichterbij de waarheid komen, en de waarheid, Eva, blijft als alle vloeken beter onontdekt.’

Maar zij heeft haar tanden al in mijn vlees gezet en ik, ik scheur de vrucht al open. Vocht loopt over onze kinnen en zij, vol van zinnen, kreunt van gevoelens die zij nooit eerder voelde. Zij voelt een kracht die als vuur door haar aders gaat, die een bloes op haar wangen slaat, die haar hart in brand doet staan. Ze zegt:

Misschien ben ik uit stof gemaakt uit kruimels waardeloze aarde maar nu ik voel wie ik kan zijn tot welke daden ik in staat ben, ben ik niets minder dan mijn Vader, ben ik zelf gelijk aan Hem.

En ik huil, ik huil voor haar, mijn ogen uitgedroogd huil ik nog zout over mijn wangen, huil ik mijn hart mijn borst uit, huil ik mijn haren vuisten vol mijn hoofdhuid uit. Maar wat kan ik? Wat kan ik aan de rand van een groot en gapend diep verlies anders dan haar vast pakken, samen de eeuwige val maken?

Wij zijn de vrucht en wij bijten.

En met elke hap splijt de lucht in bliksems open. Met elke hap dondert een wolk zijn stormen los.

Eva staat, haar handen geheven, verlangt naar de vrijheid die vloek zal zijn, en ik, naast haar, hoop dat Hij genadig zal zijn, maar ik ken Zijn toorn, weet dat Hij geen zegen maar pijn en ontberingen neer zal doen slaan.

Want Hij zij de Wrake en de Wrake is wreed.

En in de flitsen die al mijn hoop aan flarden rijten, in de regen die over ons vlamt en het vuur dat als ijs aan ons vel likt, komt Hij, Mijn Vader Die

Zich Pas Laat Zien Als Straf Uitgedeeld Kan Worden, als een schroeivlek uit de storm die wij hebben ontketend naar beneden in zijn ontheilgd Hof van Eden.

En al dat slag van hart of sap van leven heeft knielt neer, geen boom die zijn kruin niet buigt, geen gras dat geen grond kust, van het laagst bij de grondse grommende beestvolk tot het hoogst in het zwerk kwinkelgillende vlerkdier, al dat lucht inhaalt of uitstoot onderwerpt zich aan De Hoogste. Zelfs de vissen ontsnappen uit hun meren, uit hun zeeën om Hem hun ere te bewijzen.

En wij, de vrouw vlak voor de val en de engel die zijn geduld niet kon bewaren, staan naakt en zonder pantser voor hem.

Zij met de blik van de onverslabaren, ik met overwonnen ogen.

En Hij kijkt, legt ons een zwijgen op dat dieper dan ook welk excuus of schuldbelijden is. En al dat door Zijn schepping leeft houdt adem in, zou liever sterven dan Zijn stilte te doorbreken. En dan spreekt Hij. En Zijn stem is snikgebroken, of Zijn tong door splinters van beloften roeren moet, of Zijn woorden eerst gewurgd, dan pas gesproken worden.

Mijn zoon, zegt hij, Mijn lieve zoon, wat heb jij gedaan?

En er is geen praat dat ik kan maken. De kurkeik wortelt in mijn keel en zelfs als niet, er bestaat geen woord om de diepgeslagen treur uit mijn Vaders ogen weg te nemen. Ik poog niks, verzoek niks, ik kan niks dan aanvaarden wat geschiedenissen zal. En zij, naast mij, zij grijnst. Zij fonkelt met haar hele lijf en wacht op wat zij beloning hoopt.

Mijn Vader spreekt: *Eva, er staat een rood uitroepteken tussen je benen gelakt, het verbod dat je gebroken hebt schreeuwt in bloed. De zonde staat je op het lijf geschreven.*

En ja, wanneer ik kijk zie ik haar bloed, ik snap niet hoe, ik ben als Engel niet berust met een geslacht. En alsof Hij, Mijn Teleurgestelde Vader, mijn gedacht als roepen hoort, wijst hij naar mijn beneden. En daar, ik zie het nu, roert zich een slang. Dat wat glad en puur was is nu besmet met een geslacht. Een adder die zich opricht, roodgekopt en gifbetand.

Maar nog voor ik in ontzetting kan besterven, spreekt mijn Vader verder. En zijn spreken, dat als fluisterbries begon, met amper kracht het springkruid te beroeren, zwelt open tot orkaan, zwelgt ons op en spuugt ons uit, kwakt ons knielend op de aarde.

Vervloekt zij de verleiding. Hoogmoed komt ten zondeval. Heter dan de koorts die jij, Eva, in je lijf voelt gloeien nu zal de schaamte zijn die volgt en je maan na maan diep rood doet kleuren. Vervloekt zij jij, de vrouw, die negen maanden last zal dragen voor je bevalt in helse pijn. Juist daar waar je genot vond zal de pijn je open scheuren.

En jij, Mijn zoon, vervloekt ook zij de Wrake. Jij, die Mijn plan doorkruisen wou, zal zich het kruis voor eeuwig dragen, dat wat nu tussen je poten vloekt zal je de vrouw begeren, maar zij zal over jou heersen. Vijandschap sticht ik tussen jou en haar. Jij zal door het stof gaan, dorst eeuwig naar haar liefde, maar zij, zij wendt zich walgend af. Vervloekt is de akker om wat jij hebt gedaan, dorens en distels zullen er groeien en je oogst zal niks dan afwijzing zijn.

Nooit gaan jullie in elkaar op, nooit zal de een met de ander versmelten, enkel jagen en verjagen, slaan en verslagen. En jullie, machteloos als mieren, kunnen niets anders dan elkaar verwijten en naar de hemel wijzen.

Maar de hemel, die zal zwijgen.

En Hij, Mijn Vader Die Geen Wang Meer Heeft Mij Toe Te Keren, stukt. Hij zwijgt en in zijn zwijgen groeit een stilte, groter dan van voor de tijd, dieper dan de put die in mijn borstkas is geslagen, een stilte die als honger om zich heen raast en nog de lichtste tinkel kaal graast.

En dan, in nevel die van plas af damp, in de trillende hitte van een zonnevlam, in het doven van een hartebrand, volgt zijn vertrek. En hij is weg. Zonder terug of om te kijken.

En al wat is en niet meer klinkt, is de razende stilte voor een storm.

Ik sta voor Eva, naakt als zij en zie hoe het verlies van in haar tenen hogerop kruipt, haar bezet, bezit, vergiftigt. En zelfs oog in oog met dit verdriet zakt wat ik puur en zuiver voor haar voelde, af naar mijn vervloekt geslacht.

En onder ons raast lava naar de oppervlakte toe, wij weten nog van niks, bij ons dondert de stilte.

De slang, plaag tussen mijn poten, richt zich op, hij richt zijn kop naar haar, mijn Eva, mijn verlies, met sap in zich waarmee het haar wil smeuren.

En rondom ons maakt al dat poot of vleugel heeft een vluchtplan op, vertrekt nog niet, nog niks verbreekt de stilte.

Ik smee haar in gedachten 'kijk mij aan', ik wens dat zij gelooft dat hoe ik met haar één wil worden, een samensmelt van hart in hart, van liefde voor een leven is, geen talen naar een gat. Maar voor ik haar de kronkels van mijn slang genade vragen kan, wendt zij zich walgend af.

En al dat stam of stengel heeft trekt wortels uit de aarde terug, valt nog niet om, houdt even stand, de stilte davert door.

En hier op dit moment wordt eenzaamheid geschapen, zij blik mij geen keuring waardig, wijst mij met alles af, en in de vonken van mijn liefde kiemt de vlam een broei van haat die haar zal treffen, straf omdat zij mij ontnemt wat ik het liefste heb: en dat is zij.

En boven ons laden de wolken bliksems op, de punten al omlaag gericht, in druppels die zich dik op punt van vallen zuigen, op punt van hagelvries.

En dan, dan breekt de stilte, klein, een ruisje, Adam die, ontzet, te struikgeritsel voorschijn komt. Hij staart naar haar, de sporen van braak onder haar buik, hoe zij, geschonden en verwond haar vuisten balt. Naar mij, mijn slang, die nu tussen mijn benen slinkt, een veilig heenkomen zoekt in ijle lucht.

En achter Adam zwelt het ruisje, verzamelt kracht, tocht van bries tot vlaag, roept de winden aan.

Ik herken het roofdier in zijn blik, want dat ben ik, mijn prooi mijn kaken uitgerukt, mijn hartslag die haar stappen van me af zet. Want zij, ze loopt, niet op mij af maar naar hem toe, ze zwijgt hem om vergiffenis, haar rug schiet dolken in mijn hart.

Ik ril en de trillingen schieten door, de aarde rommelt, de grond gromt, geen vinger die ik naar haar reik krijgt tast, en Adam grijpt haar vast, trekt haar het Eden uit, de wereld in, de rampspoed van de toekomst tegemoet.

En wat ik schreeuw valt weg wanneer de hel onder mijn hielen openkraakt, met een oerknal al wat was van het Paradijs wegvaagt, en mij, de engel met het hart, in een kolom van rook en vuur in een baan rondom de aarde braakt.

En dan.

Wat valt er te vertellen.

Ik draai in mijn eigen cirkels rond, een druppel die steeds in zijn kring verdwijnt, ik zweef in mijn baan rond de aarde, een vlek drijvend duister in vacuüm, ik zuig de warmte uit de ruimte, buig het zonlicht tot het breekt, ik ben alleen.

Hier bereikt de tijd mij niet, de liefde niet, hier kom ik zelfs bij mij zelf amper binnen. Hier groeit mijn koude woede, woelt mijn haat zich om en om, tot ik haar baar in giftige krampen, tot ik haar baar in weeën van waanzin, tot ik mijn eigen boreling ben.

Wie tot tweemaal afgewezen is, en dat ben ik, wie tot tweemaal zijn liefde ziet ontstolen, en dat zag ik, eerst de liefde van zijn vader, dan de liefde van de vrouw, die smeedt een wapen van zijn hart.

Die rust niet tot de grond die mensen treden, oorzaak van dit alles, oorzaak van mijn pijn, verschroeid is tot barre akkers as. Die rust niet tot de opperhuid knapt en het gal dat zich onder mensenvel verzameld heeft naar buiten spuit, zichzelf vernielt, tot niets vergaat in ondergang.

Maar ik ben niet het kwaad, ik ben alleen het zetje.

En onder mij, onder mijn baan om de aarde, zie ik hoe de mens zijn plek inneemt, in holen woont en nader tot elkaar komt. Ik zie de Adam en de Eva vrijen, wrijven, nageslacht krijgen.

Ik zie haar bloeien zonder mij.

Ik zie hoe zij het gewas in hun vingers krijgen, laten groeien waar ze willen. Ik zie hoe zij de dieren temmen en tot waak of voedsel laten dienen. Ik zie hoe zij een nieuw Eden samen smeden, samen, zonder mij.

Ik zie geluk dat ik misgun,
een vrede die ik stuk moet breken,
een evenwicht dat moet verstoord.

Ik verlaat mijn baan om de aarde.

Niet om het kwaad te brengen,
nee, ik ben alleen het zetje.

III.

Ik ben de kou die in de grotten trekt
ik druk de wantrouw in het hart
ik ben de fluisterende argwaan

ik ben de onvrede die opsteekt
wanneer de zon verdwenen lijkt
ik ben de eerste ergernissen

ik ben de ruzie om het laatste stukje
mammoet, de laatst geplukte bes,
ik ben het die haar fluistert
haar benen stijf op slot te houden,
ik ben de aanzet tot het allereerste
huiselijk geweld. Maar jij bent het
die haar dwingt, haar benen open
wrikt en zo met grom en
mannenkracht naar binnen dringt.

Ik breng het verlangen,
maar jij bent de verkrachting.

Ik ben de steen maar jij maakt pijlpunt,
ik ben het vuur maar jij steekt de brand,
ik ben het ijzer maar jij smeedt het wapen.

Ik ben de afgunst naar de andere mannen,

naar de andere stammen, ik ben de wens
naar een groter gebied, maar jij trekt
ten strijde, jij vindt de moord uit – ik niet.

Ik ben het teken dat taal wordt,
ik ben het grommen dat spraak wordt,
maar jij bent het misverstand,
jij schreeuwt om oorlog,
jij vindt het woord uit dat pijn doet.

Ik stroom de Eufraat en ik stroom de Tigris,
ik ben de blauwdruk van Uruk en Ur,
maar Babylon bouw jij, niet ik,
jij wijst naar de hemel
en de hemel die komt neer.

Ik ben de oogst maar jij brengt de handel,
ik ben het goud maar jij maakt het geld,
ik ben het spel dat jij vals speelt,
ik ben het zetje, jij het geweld.

Ik ben waar het denken begint,
maar jij de verwrongen gedachte,
en voor elke vraag die ik stel,
geef jij twijfel als antwoord.

En dan ben ik de beker gif,
maar jij dwingt het drinken.

Ik ben de warmte van de stad

ik ben de angsten in de nacht
ik ben het zingen, ik ben het bezweren,
ik ben de verhalen die jij vertelt.

Ik ben het orakel van Delphi,
jij die raad vraagt voor de strijd,
ik ben het doolhof van Kreta,
jij die offert aan het beest,
ik ben de goden op de Olympus,
jij die het vuur steelt,
ik drink het bloed van Sparta
en Athene, van Thebe en Mykene,
bloed dat jij vergiet – ik niet.

Ik ben de mare en ik ben de mythe.

Ik ben de gouden appel voor de mooiste vrouw,
ik ben de tweedracht en ik ben de twist,
ik ben de stralenkrans, het zilveren licht,
de belofte van eeuwigheid voor wie er wint.

Ik ben de begeerte in het oog van een man,
ik ben het staal dat in vrouwenblikken blikkert,
ik ben de straal, de honing die van tong druipt,
ik ben het gif dat in honing zit verstopt.

Ik ben het die Helena als een prijs uitlooft,
ik beloof ultieme liefde en de mooiste vrouw,
ik ben de vonk naar de vlam van het verlangen,
ik ben de nevel die het verstand verdooft.

Maar de huwelijksvlucht, Helena,
die voltrek je zelf,
jij bent het, Paris, en niet ik,
die een man van vrouw berooft,
ik schep de gelegenheid maar ik ben niet de dief,
dat ben jij, op weg naar Troje, naar je ondergang.

Ik ben de jaloezie maar ik verklaar geen oorlog
Ik ben de bloeddorst maar ik ben niet de strijd
Ik ben de jeuk in de vingers,
maar de boog die span ik niet
Ik ben het zetje, maar ik ben niet het kwaad.

En ja, ik ben de wind die is gaan liggen,
en ja, ik ben het die het kind als offer eist,
en ja, ik ben de kou op het schitterende lemmet,
maar ik duw niet, ik druk niet tot de lucht
haar hals uit fluit, ik snijd de dochter
niet het leven uit, van mijn bloed
heb ik het bloed niet aan mijn handen,
ik heb haar niet geofferd, dat was jij.

En ja, ik juich, ik blaas je vloot naar Troje.
En ja, ik juich, negen oorlogsjaren lang.
En ja, ik juich, ik stuur ziekte, ik stuur honger.
En ja, ik juich, om deze zinloze volharding.

Maar ik stoot geen zwaard in Patroklos,
ik snijd Hektor niet open, ik drijf de pijl

niet in Achilles' hiel, ik druk geen staal
in Ajax' keel, ik maak geen eind aan de adem
die door Paris' longen gaat, nee, dat doe jij.

Ik zucht naar bloed maar sluit mijn vuist
niet om het heft van enig mes. Nee, dat doe jij.

En in het tiende jaar ben ik de ziener,
voorspel ik dat een list en geen geweld
de stad haar ondergang zal brengen.

Ik ben het plan, het houten paard,
ik ben de bomen die zich plooiën
tot manen, flanken, vacht.

Ik ben de stilte in de buik,
ik ben het knarsen van de wielen
ik ben victorie, het gejuich
om overwinning – van hen
die nog sterven zullen en
van allen die al vielen.

Ik ben de roes die in de wijn woont,
ik ben het feest, ik ben de slaap,
ik ben de nachtmerrie
die uit het houten paard kruipt,
ik ben de list, maar ik voer haar zelf niet uit.

Ik vier het vuur, maar de brand
die in de stad slaat stak ik niet aan.

En het bloed dat op de muren spat
het bloed van vrouwen die verkracht
worden, voor en na de dood, van baby's
die aan beentjes de rondte in geslingerd,
los gelaten, open kraken, even krijsen,
geen geluid meer maken, dat bloed,
dat kleeft niet aan mijn handen maar
aan hen die overwonnen. Ik bracht
de Grieken in de stad, maar dat
geen vrede werd getekend – niet mijn schuld.

Niet mijn schuld, maar die van jou.

En jij, tussen de walmen en de sintels,
en jij, tussen de resten, in de as,
en jij, tussen het puin dat ooit
jouw veilige haven en jouw stad was,
jij wijst naar de hemel, maar
de hemel die zwijgt stil.

Ik ben het lot dat jou, Aeneas,
uit de kaken van de dood redt,
ik ben het in je dromen
die zegt dat je Nieuw Troje
stichten moet. Ik ben de wind
die je uit koers brengt
en doet stranden in Carthago.

Maar jij verleidt daar Dido,

jij steelt en breekt haar hart,
jij laat haar achter op het strand
wanneer jij je reis hervat.

En wanneer zij haar bruidsbed,
doodsbed, brandstapel betreedt,
ben ik de wind die je weg voert,
de wind die de vlammen rond
haar lichaam jakkert maar niet
dooft, ik ben bij haar tot haar
dood – niet jij. Nee jij sticht
bij de Tiber nieuw geslacht,
een bloedlijn van verlies,
verleiding en verraad. Jij verwekt
wat Mars bevrucht, je nazaten
zijn Romulus en Remus,
kinderen van oorlogsgod,
de krijgsvlucht is genetisch.

Ik ben de wolvin die jou, Romulus,
en je broertje Remus voedt,
maar jij bijt in mijn tepels,
jij drinkt je melk alleen met bloed.

En jij bouwt met de stenen
in je hart de stad, het Rome
dat jouw naam draagt,
alleen jouw naam, want Remus
de jongen waarmee jij
je moeder deelt, breng jij

om hals. Er zal geen macht
worden betwist, geen troon
worden gesplitst, geen kroon
zal door twee hoofden gedragen
moeten worden. Jij bouwt
je stad op broedermoord,
en het volk – waarover niemand
heerst dan jij – staat erbij
en wijst naar de hemel,
maar de hemel die zwijgt stil.

Ik ben het noodlot,
maar jij de vrije wil.

Ik ben de honger om meer,
de territoriumdrift, het verlangen
naar ver. En jij, jij scheept in,
jij harnast, jij strijdt, jij krijgt
steeds meer land, jij bouwt
aan een rijk, jij slaat de
grenspaal steeds verder van huis,
tot Rome de wereld omspannt.
Ik ben de tijd, ik verstrijk.

Ik verstrijk en ik kijk
hoe jij geschiedenis schrijft
niet met pen op papier
maar met ijzer in lijven.

Ik ben de hoop in de doos van Pandora

en wanneer ik de geruchten hoor
over de komst van een kind
dat verlossing brengen moet,
ben ik de ster boven Bethlehem.

Maar de kindermoord bestel ik niet,
Herodus, dat doe jij, ik wijs alleen de weg.

En na drieëndertig jaar gedonder
van verzinsels over wonderen
van messiasfantasieën
en leugens over wie zijn vader is
ben ik klaar met deze timmerman
uit Nazareth, Jezus!

Er loopt één zoon van die Kloot
Die Zich Heer en Meester Van Hierboven
noemt op aarde rond – en dat ben ik.

Maar ik dood hem niet,
ik raak hem met geen vinger aan,
ik ben de dertig zilverlingen,
maar Judas het verraad.

Ik ben de aanzet
maar jij bent het kwaad.

Ik ben de haan die drie keer kraait.

Ik ben de onschuld

maar ik was de handen niet.

Ik ben de siddering,
de tinteling, ik ben de sensatie,
maar niet het volk dat roept om dood,
want dat ben jij, en jij, en jij.

Jij geeft gratie aan een moordenaar,
jij laat Barabbas vrij en geselt de gek
die denkt dat hij de zoon is van Hem
Die Zijn Bek Niet Open Trekt.

Ik ben het pad naar Golgotha.
Ik ben de purperen mantel.
Ik ben de doornen in de kroon
maar ik ben niet de kroning,
net zo min was deze timmerman
van alle Joden koning.

Ik ben de spijkers en ik ben het kruis
maar ik ben niet het slaan van roestig ijzer
door de pezen in de pols, door de botten
in de voeten, ik ben de dorst maar geef
geen azijn en wanneer het volbracht is
druk ik geen speer in zijn zij – dat doe jij.

Ik roof hem niet uit zijn graf, Maria,
ik verzin geen leugens uit verdriet,
jij bedenkt zijn terugkeer uit de dood,
maar weer opstaan deed hij niet.

En net zo min als hij herrees,
wees hij dagen later naar de lucht
en voer hij, schijnheilige geest,
naar de hemel, want de hemel zweeg.

En de hemel, die bleef leeg.

Ik ben de beesten
jij laat mij los in het theater
ik ben de heldenmoed
jij bent de gladiator
en jij bent het handgebaar
dat hem zijn leven kost.

En wanneer de godsgelover zingt
terwijl de leeuwen nader komen
terwijl de vlammen aan hem likken
terwijl de wreedheden,
talloos en groot, zijn lot komen vervullen,
juich ik met jou, roep ik met het volk,
daag ik Hem Daarboven uit,
maar Hij Daarboven zwijgt.

En ik, ik kijk, naar jou, Caligula,
naar hoe jij executies
tot een kunstvorm weet verheffen.

En ik, ik ben de drift,
ik ben de ambitie en ik ben het benijden,

ik ben het klein venijn
dat niet voorbij gestreefd
of ingehaald wil worden.

Wanneer ik fluister; maak een meesterwerk,
sla jij, Nero, brand in Rome,
het genot dat van de warmte walmt ben ik,
niet te blussen en nooit in te tomen.

En de klanken uit je harp ben ik.

Ik ben de dorst, Caracalla,
maar jij lest hem met bloed.

En met deze keizers
klim ik de ladder van de tijd.

Ik zie hoe Italië brokkelt en brandt
en de randen van de wereld omkrullen.

Ik laat het gras van de burens
groener lijken, jij verhuist
met je volkeren, plundert
en stroopt tot de aarde schraal
en je gedachten leeg zijn.

En met welke naam je je ook tooit,
Germaan, Vandaal of Visigoot,
Angel, Slaaf, Saks, Hun of Frank,
Longobard of Merovinger,

Karolinger, Pepinied, je grimas
is gelijk, jij stroopt en jij verovert,
ik niet. Waar jij je geslacht
plant, verwoest je de wortels
van de vorige stam. En waar niks
dan onschuldig land ligt, trek
jij je grenzen. En waar zich ook
een grens bevindt, die wordt
doorbroken. Of je nu Viking bent
of Saraceen, Moraviër of Magyaar,
Karpaat, Nomade, Ottomaan,
je laat geen grenspaal staan.

En jij, paus van Rome,
en jij, Byzantijn,
laat mij dan het verlangen zijn;
jij hebt het hart dat blind
glinsters en goud volgt,
ik fluister de fantasie
van het ware geloof,
maar jij rooft de grond,
jij bent de kruistocht.

Ik wens de wijsheid,
maar jij eist het gelijk.

En waar jij één verhaal vertelt,
fluister ik er duizend anderen in.

Ik zaai verdeeldheid,

jij oogst de storm.

Jij trekt rechte lijnen op een ronde aarde,
jij wijst op een bol noord en zuid aan,
jij herkent in een kring oost en west,
en waar twee druppels water gelijk zijn,
zie jij het verschil van twee vlokken sneeuw.
Jij kiest altijd de strijd boven gelijkheid.

En zo smoor jij de dagen in bloed,
zo snijd jij de jaren de adem af,
en raas jij met moordzucht
door iedere eeuw.

Ik ben de ratten in het riool,
maar jij bent de pest,
jij bent de plaag.

Ik ben de boekdrukkunst,
maar jij bent de dreigbrief.

Ik meng de kruiden,
maar jij ziet de heks.

Ik fluister je extase in,
maar jij, Jeanne d'Arc,
jij gaat te paard, jij
stuift in galop de
barricaden op, jij
krijgt de brandstapel

waar je om vroeg.

Ik ben de achterdocht,
maar jij de inquisitie.

Dante, jou geef ik de hel,
en jou, Machiavelli, hoe
deze hel op aard te krijgen.

En jou, Columbus, blaas ik
naar de Nieuwe Wereld toe,
waar je ziektes ruilt voor goud.

En van Rome tot Constantinopel,
van Cordoba en Granada
tot aan Kaap de Goede Hoop,
van Mekka tot Madeira
tot aan Machu Picchu toe
staan jullie met open bek
de kop in de nek gelegd
te wijzen naar de hemel.

Maar de hemel die blijft stil.

En wanneer elk stokpaard
is bereden, wanneer er hier
beneden voor elk probleem
een nieuwe god is verdomd,
verzin ik de Verlichting!

Ik stuur je achter elke bocht
weer een nieuw labyrint binnen,
ik laat je achter ieder antwoord
weer een nieuwe vraag verzinnen.

En met een zucht naar vrijheid
leid ik je weer een nieuw en
groter lijden in. Want met elk
nutteloos nieuw streven, heeft
de wereld minder zin.

Ik toon je de weg en
jij schreeuwt om revolutie!
Ik geef je het mes en
jij schreeuwt om executie!

Ach Goethe, zie je nou nog niet
dat Faustje niemand nodig heeft
niemand dan hemzelf?

Ik ben de stoom
jij bent de vervuiling,
ik ben het mechanisme,
jij de industrie.

En dan duw ik Darwin Galapagos op,
ik zaai het idee van evolutie,
ik laat je geloven dat jij
uit het niets waarin je zal
verdwijnen, bent ontstaan.

En net zo makkelijk geloof jij
jezelf het centrum van de wereld,
geloof je dat jij bent waar het om draait,
geloof jij je zon, geloof jij je maan.

En wanneer ik de stroom ben
breng jij me naar de elektrische stoel.

Ik ben de honger van Gavrilo Princip,
ik ben de omweg van Frans en Sophie,
ik ben het toeval en ik ben drie kogels,
maar de trekker overhalen doe jij – ik niet.

Ik ben de loopgraaf bij leper
jij maakt de loopgraaf een graf,
jij zet de cilinder open,
al ben ik het mosterdgas,
en ik ben de brisantgranaat
maar jij, jij vuurt me af.

Met massaproductie
leer je massadestructie,
je marcheert met miljoenen
tegelijk naar het graf.

En vijf jaar na Frans Ferdinand
zijn eind vond naast een broodjeszaak
zet ik de vechtende kinderen
in de spiegelzaal van Versaille.

Obsceen en wanstaltig het goud
en de spiegels die je omringen,
maar kijk je op? Zie je de wantrouw?
Herken je de onvrede al in het oog?

Ik geef je een spiegel
maar wie ziet zichzelf,
wie durft er echt
in die schaduw te kijken?

En zo ontkiem je de crisis,
zo baar je Benito,
en Jozef en Adolf,
zo baar je opnieuw
een geweldig conflict.

En wie er nog naar boven wijst,
die wijst naar lege lucht.
Die wijst met gestrekte arm
naar lege lege lucht.

Ik ben het blinken van het leer,
ik ben de laarzen, maar jij marcheert,
ik ben de kogels in de loop,
maar jij jaagt vuur in het geweer,
jij roept ten aanval, jij bent de sloop.

En daar komt de haat
die volkeren tot dader maakt

die volkeren tot offer maakt
ik blikker waanzin in de ogen.

Maar ik steek de Rijksdag niet in brand,
ik verzin geen Neurenberger wetten,
ik laat geen Kristallnacht vallen,
ik deel jouw eindoplossing niet.

Jij ben de vernietiging, jij bent het kamp,
jij drijft je gijzelaars samen als vee,
ik ben het blik, maar jij wrikt me open,
ik ben de ademteug vol Zyklon B.

Jij maakt een pruik uit mijn haren,
jij spant een lampenkap op met mijn vel,
jij wast je met zeep dat uit mij is gewonnen,
en als jij het niet doet,
dan doen jij en jij en jij het wel.

Jij bent Treblinka, jij Sobibór,
Jij bent Auschwitz-Birkenau,
jij bent de hele Holocaust,
niet mijn schuld, maar die van jou.

En wie het vuur sticht, valt er zelf in,
ook Adolf en Eva, Adolf en Eva,
echo uit mijn ver verleden,
echo van mijn vroeg begin.

Maar toch, ook van dit kwaad,

ben ik alleen het zetje. En wie
naar boven wijst, in Rome of Berlijn,
in Londen, Washington of Moskou,
wijst enkel naar de lege lucht.

Maar niet in Hiroshima.

Wie daar naar boven kijkt,
ziet de wanhoop op hem vallen.

Maar niet in Nagasaki.

Wie daar naar boven kijkt,
ziet de waanzin op haar vallen.

En wie er na de wereldbrand
nog tevergeefs op vrede wacht
ontbreekt een hersenkwab of
ook maar wat gezond verstand.

Het kwaad, nu in beweging,
heeft geen zet meer nodig,
het kwaad gaat voor niks
of niemand aan de kant.

En zo ben jij Vietnam
zo ben jij Congo en
Cambodja, zo ben jij
Biafra en El Salvador.

En zo ben jij Rwanda,
zo ben jij Chili en
Liberia, zo ben jij
voormalig Joegoslavië.

En zo ben jij Libië,
Angola en Afghanistan,
zo ben jij Birma,
Ethiopië en honderd
staten meer.

En ik ben de angst voor het onbekende
ik ben de angst voor de onbekende.

Ik ben de honger,
maar jij bent de vraat.

Ik ben het nooit genoeg en altijd meer,
ik laat jou je buurman zien die groter
woont, meer spullen heeft, getrouwd is
met een vrouw die borsten torst die
bijna barsten van belofte, melk en honing,
ik toon je je eigen huis dat krap om de
huid heen voelt, je spullen over de garantie
en je scharminkel van een vrouw.

Ik ben de fluisterstem die woorden
in je hoorgang legt, ik ben de honger,
ik ben het eten dat niet vult, ik
ben het die zegt: 'Pak maar wat

je wil, het maakt niet uit.'

Ik ben de gelegenheid,
maar jij bent de dief.

En ik, nauwelijks meer nodig nu,
ik, het zetje van het kwaad...

Ik ben de korrel zand in je boterham,
ik ben het steentje in je schoen,
ik ben het scherpe randje in de schemer
waar jij je kleine teen aan stoot.

Ik ben het zacht gefluisterd 'au'
ik ben het wijzen naar de hemel
ik ben de allerlaatste hoop
ik ben de redding

die niet komt.

IV.

En nu, na duizend jaar en duizend meer,
maak ik mij klaar voor de laatste seconde,
geen stap verder dan waar ik begon.

En nu, nu breekt het laatste hart.
En nu, nu dooft de laatste vlam.
En nu, nu lijdt het laatste lijden.

Nu laat ik mij uit dit leven glijden,
het kwaad kan zonder zetje voort,
het woekert onverdroten door.

En ik hoop dat zij na de dood
in ons Eden op mij wacht,
met smachten in haar ogen nu,
geen afkeer en geen angst.

Ik hoop dat zij na de dood
in ons Eden op mij wacht.

Nawoord

Met Daniëlle Wagenaar deel ik een obsessie voor de modder. Voor de achterkant van de schaamte en de lelijke stukjes van de ziel, de rotte plekjes die wij mensen graag verborgen houden. In de stukken die wij samen hebben laten ontstaan, vergaat de wereld altijd een beetje.

Voor haar heb ik *Lola* geschreven, dat krioelde van de hoeren en de hoerenlopers. Voor haar heb ik *Apocalypso* geschreven, dat zich afspeelt op het armageddon van de straat. Ik schreef *Barry* en *Lachgas*, komi-tragedies over een sneue klootzak van een clown en voor haar schreef ik ook deze tekst, *Naar de hemel wijzen*, over hoe het kwaad op aarde is gekomen, het kwaad dat in ons allen huist.

Maar onze fascinatie is nooit de lelijkheid of het kwaad alleen. Wij werken altijd vanuit de hoop, vanuit de parels die tussen de zwijnen blinken, de sliert frisse lucht tussen het gifgas. In *Lola* volgt nieuw leven op een dubbele moord, in *Apocalypso* komt de hoop na de ondergang van de wereld in de vorm van een pasgeborene en *Lachgas* eindigt met een piëta die, als hij geen hoop biedt, in ieder geval troost kan geven.

En ook in *Naar de hemel wijzen* volgt er op de vernedering, volgt er op de verleiding en de zondeval, volgt er op het mechanisme van de wraak die zijn eigen motor wordt, de hoop. Al is deze hoop er één der wanhopigen. De hoop dat na dit leven verzoening volgt in het hiernamaals, de hoop dat na dit leven een hiernamaals volgt. De hoop dat zin zal volgen op wat zinloos was.

In de teksten die ik voor Daniëlle Wagenaar heb geschreven, en hopelijk nog zal schrijven, onderzoek ik de schoonheid van het mislukken. Ik begeef me aan de rafelranden van de taal, probeer barok en afbrokkeling te verenigen, zoek naar het

punt waar lijden en geluk elkaar één ademtocht in troost opheffen. En als atheïst die god mist, ben ik in mijn werk altijd op zoek naar de verlossing.

Jibbe Willems

P.S.

Het is mooi als deze voorstelling op het podium de structuur van een triptiek heeft, zoals een werk van Jeroen Bosch met twee kleinere panelen aan weerszijden van het grootste schilderij. Om het eerste deel en het derde deel in evenwicht met elkaar te brengen, is er voor deze uitvoering van *Naar de hemel wijzen* een aantal regels uit het derde deel geschrapt.

Naar de hemel wijzen werd geschreven voor Niek van der Horst en Daniëlle Wagenaar. De eerste publieke lezing vond plaats op 28 april 2013 in Theater Bellevue in Amsterdam

Spel: Niek van der Horst

Regie: Daniëlle Wagenaar

www.daniellewagenaar.nl

Deze tekst werd geschreven met ondersteuning van het LIRAfonds

Jibbe Willems (1977, Arnhem) is in 2003 als theatermaker afgestudeerd aan de Toneel-academie Maastricht en sindsdien werkzaam als acteur, regisseur en toneelschrijver. Als toneelschrijver werkte hij onder andere voor Frascati, Oostpool, De Utrechtse Spelen, De Toneelschuur, Toneelgroep Maastricht, Theater Bellevue en Het Zuidelijk Toneel. Zijn stukken zijn vertaald in het Duits, Engels, Russisch en Portugees. Jibbe Willems treedt ook op als dichter.

www.jibbewillems.nl

Toneelwerk

Naar de hemel wijzen – 2013

Tussentijd – 2013

Lachgas – 2012

Kabel – 2012

Raven – 2012

Noem hem Pinokkio – 2012

Vrije val – 2012

De Achtste Dag – 2012

Nachtmis – 2012, 2011, 2010

Mis voor ongelovigen – 2011

Eindland – 2011

Oscar en zijn moeder – 2011

Iets om van te huilen – 2011

Een goed mens – 2011

Verzet in vreedstijd – 2010

Te koop: schrijver – 2010

Barry – 2010

Texel/Texas – 2010

MAC – 2009

JE KAN JE NIET VERSTOPPEN DOOR JE OGEN DICHT TE DOEN – 2008

Schrikkeluur – 2008

De negende cirkel – 2008

Pop – 2008

Taxi – 2008

Antigone – 2008

Apocalypso – 2008

Tekst en eten – 2008

Scharrel – 2008

De Rattenvangster – 2007

TestosterTony – 2007

Roest – 2007

Zee van gras – 2007

Lola – 2007

Terrorisme voor beginners – 2006

Route du Soleil – 2006

Galaxica – 2005

- # 167 Jibbe Willems
Naar de hemel wijzen
- # 166 Alex van Warmerdam
Onnozele Kinderen
- # 165 Joachim Robbrecht
Crashtest Ibsen: Nora
- # 164 Maria Goos
Cloaca
- # 163 Suzanne van Lohuizen
Heb je mijn kleine jongen niet gezien?
- # 162 Magne van den Berg
Mijn slappe komedie...
- # 161 Robert Alberdingk Thijm
Motregenvarianties
- # 160 Gerardjan Rijnders
Liefhebber
- # 159 David Geysen
Schiller Opus
- # 158 Judith de Rijke
Isabelle Eberhardt, rekoefeningen
- # 157 Marin van Veldhuizen
Jane
- # 156 Stijn Devillé, Adriaan Van Aken
Kaspar
- # 155 Joop Admiraal, Jan Ritsema
U bent mijn moeder
- # 154 Compagnie de Koe
Wederopbouw van het westen: witroodzwart
- # 153 Rob de Graaf
Rinus
- # 152 Frank Siera
SPRAAKWATER
- # 151 Jan Lauwers
Marktplaats 76
- # 150 J. Slauerhoff
Jan Pieterz. Coen
- # 149 Rodrigo de Roure (vertaling Patricia Maresch)
De laatste dagen van Gilda / Mevrouw Ding
- # 148 Newton Moreno (vertaling Patricia Maresch)
Wildernis / The body art project
- # 147 Pam Emmerik

Het voorvocht van een beschermengel

146 Pam Emmerik

I love you in de bosjes / Blij als een gebakken ei

145 Peter de Graef

Everybody Happy!?

144 Peter de Graef

Stanley

143 Els Ingeborg Smits

Een fantastische ruïne

142 Nathan Vecht

Don Juan

141 Eric de Vroedt

mightysociety 10

140 Rob de Graaf

In die nag

139 Michiel Lieuwma

De briefing

138 Annemarie Slotboom

Pitbull

137 Ko van den Bosch

Pinokkio

136 Jeroen van den Berg

De val

135 Tennessee Williams (vertaling Rob Klinkenberg)

Tramlijn Begeerte

134 Rob de Graaf

Pleinvrees / Agoraphobia (NL / EN)

133 Bruno Mistiaen

De papa, de mama en de nazi

132 Henrik Ibsen (vertaling Marcel Otten)

Peer Gynt

131 Marc-Marie Huijbregts i.s.m. Marcel Musters

Meepesaant

130 Aletta Becker, Magne van den Berg, Miriam Boolsen

Het geluk

De Nieuwe Toneelbibliotheek geeft sinds 2009 toneelteksten en vertalingen uit van Vlaamse en Nederlandse hand. De bibliotheek groeit gestaag. De zakboekjes zijn te koop op de website, in boek---winkels, in theaters en uit een boekjesautomaat, maar goedkoper nog via een *abonnement*.

Een abonnement is te bestellen op:

www.denieuwetoneelbibliotheek.nl